

Dávid Sándor: Az egységes euro pénzforgalmi térség, a SEPA

Az egységes euro pénzforgalmi térség (Single Euro Payments Area, SEPA) megvalósításával kapcsolatos páneurópai szabályozói és banki önszabályozói munka célja, hogy közös jogi keretek létrehozásával és szabványok alkalmazásával növelje a kis összegű EU-n belüli pénzforgalom hatékonyságát. A SEPA-projekt elemei közül a modellekre koncentrálva, elsősorban az egész EU-ban – beleértve Magyarországot is – már gyakorlati alkalmazásba állított SEPA átutalási modellt (SCT) tárgyaljuk részletesebben¹, rámutatva, hogy a SEPA nem egy konkrét fizetési rendszer, hanem az adott fizetési módra vonatkozó lebonyolítási és jogi szabályok összessége, valamint a tranzakciók elszámolását és teljesítését biztosító infrastruktúra együttese. A modellek tömeges használata potenciálisan, hosszabb távon lényeges költségmegtakarítással járhat a bankok számára, ami végső soron ügyfeleiknél díjcsökkentés formájában jelenhet meg. Az átutalási modell kapcsán szerzett gyakorlati tapasztalatokról az érintett hazai bankoknál lefolytatott jegybanki tájékoztató megbeszélések során kapott információk tükrében² számolunk be. Magyarországon már 12 bank használja a SEPA átutalási modellt. Mivel belföldi euroinfrastruktúra hiányában a belföldi euroforgalom is nemzetközi csatornákon bonyolódik le, ezért a magyar bankok euroátutalásainak sokkal nagyobb hányada migrált már az új SEPA-formátumra, mint az eurozóna teljes kis összegű pénzforgalmára az jellemző eddig. E jelenségnek az a magyarázata, hogy kezdetben legkönnyebben a határon átmenő tranzakciók esetében nyújt a díjak szempontjából versenyképes alternatívát a SEPA átutalási modell.

BEVEZETÉS

A „SEPA” betűszót a pénzforgalmi szakmai köznyelv több értelemben is használja:

- Egyrészt a „SEPA” kifejezés alatt értendő az a *vízió*, az a *célul kitűzött állapot*, amelyet 2010-ben az euroövezet, illetve hosszabb távon az egész Európai Unió elér, amikor a pénzforgalmi szolgáltatást igénybe vevők semmiféle különbséget nem fognak tapasztalni az alapvető pénzforgalmi szolgáltatások igénybevétele során, forduljanak bármely pénzforgalmi szolgáltatóhoz az unió teljes területén.³
- Másrészt a „SEPA” *földrajzi gyűjtőfogalmat* is jelöl, a SEPA területén lévő országok összességét (a 27 EU-tagállam, valamint Izland, Norvégia, Liechtenstein és Svájc tartozik ide).
- Harmadrészt a szakmai köznyelvben leggyakoribb módon a „SEPA” kifejezés jelöli az European Payments Council (EPC⁴, a továbbiakban: Tanács) által koordinált önszerveződést, a *szűkebb értelemben vett páneurópai SEPA-projektet*, amely sztenderd fizetési modellek és keretszabályok

bevezetésével (kialakításával és elterjesztésével) kívánja előmozdítani a SEPA-vízió megvalósulását.

A SEPA értelmezésével összefüggésben fontos kiemelni azt is, hogy téves az az értelmezés, amely szerint a SEPA egy fizetési rendszer, hiszen még a szűk értelemben vett SEPA-projektnek is lényegi eleme, hogy nem korlátozódik egy fizetési rendszerre vagy mechanizmusra.

A SEPA-PROJEKT LÉTREJÖTTÉNEK KÖRÜLMÉNYEI, OKA ÉS CÉLJA

Az egységes valuta, az euro bevezetése – a szabályozók várokozásával ellentétben – nem vonta automatikusan maga után a teljes pénz- és elszámolásforgalom egységesülését. Míg a nagy összegű pénzforgalom területén e változás az EKB és a központi bankok együttműködése révén végbement, addig a *kis összegű (retail) fizetések* területén az nem következett be. Megmaradt e piac nemzetek közötti felaprózottsága és a mögöttük meghúzódó *eltérő* nemzeti pénzforgalmi *jogi keretek*. A különböző *nemzeti fizetési szokások* továbbéltek, a hitelintézetek nem változtatták meg az azonos funkciójú, de *külön-*

¹ A téma bővebb kifejtését a rövidesen, hasonló címmel az MNB honlapján megjelenő önálló kiadványban olvashatják az érdeklődők.

² Ezúton mondunk köszönetet a cikk írásához nélkülözhetetlen adatokat és egyéb információkat rendelkezésünkre bocsátó bankoknak: OTP, K&H, WestLB, ING, BB, Deutsche Bank, Commerzbank, KDB, Citi, Erstabank, UniCredit.

³ A SEPA mozaikszóban az „euro” könnyen felcserélhető „európaíra”. Ez a „tévedés” nem végzetes, az egységes európai pénzforgalmi térség is értelmes kifejezés. Kifejezi, hogy a pénzforgalmi keretek, a szabályok az Európai Unióban egységekké válnak, és a vállalkozások bármely közösségi pénznemben azonos feltételekkel nyújthatnak majd pénzforgalmi szolgáltatást az unió egész területén.

⁴ European Payments Council (Európai Pénzforgalmi Tanács), a 2002-ben a meghatározó európai bankok által létrehozott, az önszabályozást koordináló pénzforgalmi szakmai szövetség. A Tanács égisze alatt kerülnek megvalósításra a SEPA fizetési módok.

böző színvonalú és díjú pénzforgalmi szolgáltatásaikat sem. Jelentős különbségek maradtak a tagállamokon belüli, illetve a tagállamok közötti határon átmenő fizetések díjai és lebonyolítási ideje között.

Erre a helyzetre reagálva fogalmazódott meg az európai hatóságokban a „Single Euro Payments Area” (SEPA) víziója, az állapot, amelyben a bankok ügyfelei az EU-n belül egyetlen bankszámláról lesznek képesek az egységes, alapvető pénzforgalmi euroműveleteket – elektronikus átutalást, beszedést vagy bankkártyás fizetést – végrehajtani és minden az EU-n belüli, ideértve a tagállamok határain átmenő euro fizetési tranzakciókat is, lényegét tekintve belföldi fizetéssé válik.

A SEPA-vízió megvalósításának eszközei tekintetében a 2000-es évek eleje óta jelentős koncepcionális változás állt be a hatóságok hozzáállásában. Kezdetben úgy vélték, hogy egyszerű rendeletalkotás (2560/2001/EK-rendelet⁵, a továbbiakban: rendelet) révén kiváltható az a folyamat, ami a pénzforgalmi piac egyesítéséhez és a pénzforgalmi szolgáltatások egységsüléséhez vezet. A rendelet azonban nem váltotta be a hozzáfűzött várakozásokat, az azonos díjszabás elve a határon átmenő pénzforgalomhoz kapcsolódó banki díjak és költségek közötti kiegyensúlyozatlansághoz, valamint több helyütt inkább a belföldi díjak emeléséhez vezetett, mivel nem voltak meg a szükséges feltételek; az azonos szabványok és a megfelelő infrastruktúra.

Ezt a hatást csak úgy lehetett megszüntetni, hogyha a határon átmenő pénzforgalmat, annak legfontosabb elemeit, a feldolgozást, az elszámolást és a teljesítést átszervezik, mégpedig úgy, hogy az ugyanolyan olcsó legyen, mint a belföldi pénzforgalomé. Ennek érdekében a hatóságoknak és a szolgáltatóknak fel kellett ismerniük, hogy a díjakat akkor tudják érdemben csökkenteni, ha a szolgáltatások előállításai, illetve egységköltségei párhuzamosan jelentősen mérsékelhetők. Azaz, a bankoknak és infrastruktúraszolgáltatóknak először befektetéseket kell végrehajtaniuk, teret adva a szolgáltatások előállítását olcsóbbá tévő *innovációknak*, és a lehető legnagyobb mértékben törekedniük kell olyan megoldásokra, amelyekben a *mérethatékonyságot és a hálózati hatásokat* messze menőkig kihasználhatják. Ezért kézenfekvő volt, hogy *szabványos (sztenderdizált) pénzforgalmi szolgáltatásokat, illetve modelleket* kell kifejlesztetniük és bevezetniük. Az egységes fizetési modellekkel kapcsolatban meg kell említeni, hogy kifejlesztésüknek és bevezetésüknek a költségei elsősorban az európai bankközösséget, valamint az elszámolási és teljesítési rendszerek szolgáltatóit terhelik, míg hasznait, előnyeiket a pénzforgalmi szolgáltatások fogyasztói fogják élvezni. Egy, az

Európai Bizottság felkérésére készített tanulmány⁶ elemezte a SEPA-projekt társadalmi költségeit és hasznait a fő érintetti csoportok szerinti bontásban a 2006–2012 időszakra vetítve. Az elemzés az ügyfelek számára előnyös becsült díjcsökkenés mellett számba veszi a szükséges befektetések értékét, valamint a működési költségeket. A számítás négy foratókönyvet vizsgál a migráció sebessége tekintetében, mely a keresleti oldali lehetséges két és a kínálati oldali lehetséges két SEPA-stratégia kombinációjából állt elő.

Az elvégzett költség-haszon kalkuláció alapján azt találták, hogy a jelenleg használatos átutalási és beszedési módokról a SEPA-modellekre történő gyors és széles körű áttérés páneurópai szinten a 2006–2012 időszakban 123 Mrd euro megtakarítást eredményezhet a jelenleg használt fizetési módokkal szemben. Ez az összeg további 238 milliárd euróval növekedhetne, ha a SEPA-modellek alkalmazása nemcsak a bankok közötti, hanem az ügyféltől ügyfélig terjedő teljes fizetési láncban megvalósulna. Ugyanakkor, ha a migráció lassan halad, és nem éri el a kritikus tételszámot legkésőbb 2012-ig, akkor akár 43 milliárd euro veszteség is keletkezhet társadalmi szinten.

A szabályozók megítélése szerint az általuk biztosított jogi kereteket az önszabályozás jól egészíti ki a tekintetben, hogy a szabályozásoknak megfelelő szolgáltatások, illetve termékek kidolgozására ügyfélismereteik és -kapcsolataik révén maguk a bankok a legalkalmasabbak. A pénzforgalom fejlesztése azonban nem rövid távú folyamat, ami ezért az egész bankközösség és más intézmények hosszú távú, összehangolt együttműködését követeli meg. Azért, hogy e folyamat, amely a bankok részéről jelentős befektetéseket kíván, elindulhasson, és már rövid távon is eredményt hozzon, a szabályozók részéről erőteljes közreműködésre, sőt politikai nyomásra is szükség volt.

A rendeletalkotás helyett tehát a SEPA megvalósításának fő eszközévé a hatóságok által „katalizátorként” és nyomásgyakorlóként támogatott *banki önszerveződés* vált. Ezt az önszerveződést nevezhetjük a *szűkebb értelemben vett SEPA-projektnek*, mely a fent vázolt vízió megvalósítását e formában kívánja elérni.

A banki együttműködéshez szükséges szervezeti kereteket a Tanács létrehozásával oldotta meg az unió bankközössége. A Tanács az ügyfelek és különböző szolgáltatók bevonásával dolgozta ki a SEPA-projektet, illetve annak elemeit; az egységes páneurópai fizetési eszköztárat, amely magában foglalja a SEPA átutalási és beszedési modelleket, valamint a kártyás fi-

⁵ 2560/2001/EK-rendelet a díjgyenlőség elvét mondta ki a tagállamokon belüli és a tagállamok közötti euroátutalások tekintetében, azaz, hogy a határon átmenő fizetések díjai nem lehetnek magasabbak az ugyanolyan belföldi fizetések díjainál.

⁶ Caggemini analysis (2007): „SEPA: potential benefits at stake” (Researching the impact of SEPA on the payments market and its stakeholders).

zetések és az alkalmazandó elszámolási és teljesítési mechanizmus, a készpénzkezelés keretszabályait. A hatóságok a jogi szabályozás oldaláról azokat a fizetési szolgáltatásokra vonatkozó általános EU-szintű keretszabályokat dolgozták ki, amelyek az integrációt leginkább támogatják. Így 2007 végén az Európai Parlament és az Európai Tanács kiadta a 2007/64/EK-irányelvet a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról (Payment Services Directive – PSD, a továbbiakban pénzforgalmi irányelv), melynek egyértelmű célja az unió egységes pénzforgalma jogi kereteinek megteremtése.

A SEPA-PROJEKT LEGFŐBB ÉRINTETTI CSOPORTJAI

A projekt érintettjei három nagy csoportba sorolhatóak. A szabályozók és az önszabályozást megtestesítő Tanács, amelyek a jogi kereteket és a SEPA eszköztárát alakították-alakítják ki, megteremtve az egységes pénzforgalmi szolgáltatások lehetőségét. A bankok és az elszámolási és teljesítési feladatokat ellátó infrastruktúrák, amelyek a SEPA-modelleken és keretszabályokon nyugvó pénzforgalmi szolgáltatások kínálati oldalát – átutalás, beszedés és kártyás fizetések – biztosítják, és végül a szolgáltatások végfelhasználói a magánszemélyek, a vállalkozások, kereskedők és a pénzforgalomban érintett intézmények, mint fogyasztók, a keresleti oldal megtestesítői. Különösen a szolgáltatók, de a fogyasztók részéről is jelentős alkalmazkodást – befektetéseket is – kíván, hogy a SEPA kínálta előnyöket hasznosíthassák.

A SEPA-VÍZIO ELEMEI ÉS A SEPA-PROJEKT

A SEPA létrejötte jelenleg három fő mechanizmuson nyugszik. Az első az EU-ban mindenkire kötelező közös, tág jogszabályi keretrendszer, amelyet a pénzforgalmi irányelv tartalmaz (PSD) és amely a pénzforgalom lebonyolításának jogi kereteit minden tagállamban harmonizálja. A második elem a

hatóságok által a bankközösség felé megfogalmazott magas szintű elvárások, ami bizonyos elvi szintű követelményeket és határidőket szabott meg a banki együttműködéshez. A harmadik a Tanács által koordinált szűkebb értelemben vett SEPA-projekt, melynek fő eredménye a SEPA fizetési modellek, szabványok megalkotása és menedzselése.

Az irányelv általános, egységes jogi kereteket teremt minden tagállamra és devizára; tehát nem csak az eurozóna tagállamaira és az euróra nézve. Szabályait alkalmazni kell majd a meglévő nemzeti pénzforgalomban elfogadott pénzforgalmi termékekre és szolgáltatásokra is, azaz nem csak a SEPA-modellek révén lebonyolódó pénzforgalomra.

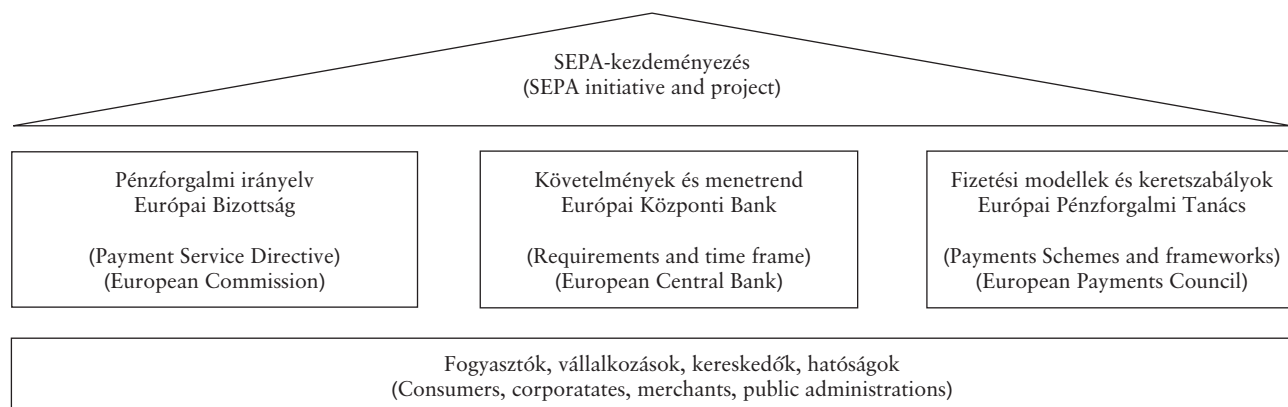
Az irányelv és SEPA viszonyát vizsgálva leszögezhető, hogy az irányelv nemcsak a SEPA-modellek révén lebonyolítható tranzakciókra, hanem a műveletek sokkal tágabb körére vonatkozik. Megfordítva pedig; a Tanács szakértőinek úgy kellett kialakítaniuk a SEPA-modelleket, hogy megfeleljenek az irányelv által a pénzforgalmi műveletekre megállapított szabályoknak. Az is látható mind az irányelvből, mind a rendeletről, hogy a tranzakciós díjakra, azok szintjére vagy értékére vonatkozóan egyikük sem tartalmaz konkrét előírást. Egyedül a díjak viselésének módjára, a jogosult és a kedvezményezett közötti megosztására vonatkozóan kötelezően alkalmazandó elvet tartalmaz. Azaz, a díjak továbbra is a szolgáltató és ügyfele közötti megállapodás tárgyát képezik, s mint ilyenek, a szolgáltatók közötti versenyt ösztönzik.

Következésképpen a SEPA-fizetések díjai az irányelv által célul tűzött erősödő szolgáltatói versenynek, azaz végső soron az általuk költségeik csökkentése okán alkalmazott innovációknak köszönhetően fognak a díjak csökkentéséhez vezetni, nem pedig valamiféle árszabályozásnak köszönhetően.

Az eurorendszer kötelessége elősegíteni a fizetési rendszer zökkenőmentes működését, és azzal hozzájárulni a pénzügyi

1. ábra

A SEPA-kezdemenyezés elemei, a megvalósítás csatornái

stabilitás fenntartásához, ezért a SEPA megvalósulásának érdekében katalizátorként támogatja a SEPA-projektet. A SEPA-projekt végrehajtásában iránymutatással látja el az infrastruktúrákat működtető szolgáltatókat, együtt dolgozik a közszféra pénzforgalomban érintett intézményeivel, azért, hogy azok mielőbb használatba vegyék a SEPA-termékeket.

A Tanács önszabályozó szakmai szervezetként nemcsak az új fizetési modellek és keretszabályok megtervezéséért, hanem azoknak a gyakorlatba 2010-ig történő bevezetéséért, valamint a folyamat irányításáért, ellenőrzéséért és folyamatos figyelemmel kíséréséért is, azaz a SEPA-projekt kidolgozásáért és megvalósításáért is felelősséget vállalt.

A szűkebb értelemben vett SEPA-projekt részét képezik:

- az euróra épülő egységes fizetési eszközök és modellek; az átutalás és beszedés modelljei, valamint a kártyás fizetések és az elszámolási és kiegyenlítési mechanizmus keretszabályai,
- a közös technikai szabványok,
- a közös üzleti modellek,
- az egységes jogi alapok, illetve szerződéses keretek,
- a közös modelleket kezelni képes, hatékony és versengő elszámolási és kiegyenlítési infrastruktúrák, és
- a fogyasztók elvárásait kielégítő, a jövőben is folyamatosan fejleszteni és bővíteni kívánt versengő szolgáltatások.

A SEPA-ESZKÖZTÁR KIALAKÍTÁSA SORÁN KÖVETETT MÓDSZEREK

A modellek (schemes) és a keretek (frameworks) kidolgozása során két különböző módszert követtek. Előbbiek esetében *helyettesítési stratégiát* alkalmaztak, míg az utóbbira vonatkozóan *a meglévő rendszerek átalakítására elveket fogalmaztak meg*. A modellekre megállapított szabályokat és szabványokat szabálykönyvekbe (Rulebook, RB) foglalták.

A modell nem más, mint egy fizetési mód (pl. átutalás) lebonyolítására vonatkozó lényeges eljárásrendekre, adattartalomra, valamint adatformára vonatkozó szabálygyűjtemény.

A *modellben* a tevékenységek három szintjét különböztették meg.

Az *első szintet* a bankok és ügyfelek közötti kapcsolat jelenti. A bankok számára itt van lehetőség arra, hogy saját termékeiket és szolgáltatásaikat megfelelő verseny közepette nyújtsák. A bankok a modellre ráépíthető termékek és szolgáltatások választékával versenyezhetnek az ügyfelekért. Az alapvető szolgáltatás területén az árakban, a szolgáltatás színvonalában versenyezhetnek, míg ezeken túl az értéknövelt választható szolgáltatások a versenynek további teret engednek.

A *második szinten* a bankok közötti térben jelenik meg a *helyettesítési stratégia*, azaz olyan közös eljárások, szabványok kerültek bevezetésre, amelyek teljességgel helyettesítik az egyes országokban vagy régiókban, esetleg ügyfélkörökben használt eljárásokat és szabványokat. Ezen elemeket a fizetési modelltől elválasztott – támogató, feldolgozó – infrastruktúra biztosítja, amely az ügyletek feldolgozását, elszámolását és kiegyenlítését (Clearing and Settlement Mechanism, CSM, azaz elszámolási és teljesítési mechanizmus⁷) végzi. A modellek az infrastruktúrára is fogalmazznak meg szabályokat, abban az értelemben, hogy a modell általános (pl. adatformára vonatkozó) szabályait nekik is követniük kell (pl. egy elszámolóház nem változtathatja meg a kötelező adattartalmat a feldolgozás során, ha a SEPA-modellek szerinti tranzakciókat akarnak a segítségével végrehajtani). Ugyanakkor a SEPA-modellek kialakításánál alapelv volt a modell és az infrastruktúra szétválasztása, hogy bármilyen infrastruktúra képes legyen e követelményekhez alkalmazkodni, tehát a modell szerinti fizetések bármilyen elszámolási és teljesítési mechanizmuson keresztül végrehajthatók legyenek. A szükséges kötelező adatok körét, az alkalmazott szabványokat a szabálykönyvekben rögzítették. A konkrét üzenetszabványokat illetően a Tanács úgy döntött, hogy a UNIFI (ISO 20022) XML-üzenetszabványok alkalmazását teszi kötelezővé a bankközi üzenetforgalomban, és ezeket a szabványokat ajánlja a bankok és ügyfelek közötti kapcsolatban is. Az üzenetek elengedhetetlen elemét képezi a nemzetközi bankszámlaszám (IBAN) és bankkód (BIC).

A *harmadik szint* az infrastruktúra szintje, ahol szétválasztásra kerültek a modellek – vagyis a különböző fizetési módokra vonatkozó szabályok – és az infrastruktúrák, azaz azok a szolgáltatók, akik elszámolási és teljesítési szolgáltatásokat nyújtanak a pénzforgalmi szolgáltatók számára. E szinten további cél az euroövezet különféle infrastruktúrái közötti átjárhatóság („interoperabilitás”) megteremtése, azaz annak elérése, hogy bármely az euróra szóló fizetési megbízás végrehajtható legyen bármelyik infrastruktúra segítségével, bárhol is legyen az euroövezetben a jogosult vagy a kedvezményezett bankszámlája, illetve bankja.

⁷ Clearing and Settlement Mechanism, azaz CSM, azaz kiegyenlítési és teljesítési mechanizmus vagy kiegyenlítési és teljesítési infrastruktúra vagy csak egyszerűen infrastruktúra kifejezéseket szinonimaként használjuk a cikkben.

A továbbiakban a jelen cikk terjedelmi korlátai miatt csak a modellekre és konkrétan a SEPA átutalási modellre összpontosítunk, mivel a beszédségi modell csak 2009 novemberétől kezdi meg működését.

A SEPA ÁTUTALÁSI MODELL (SCT)

A SEPA átutalási modell olyan fizetési mód, amely az euróban denominált – akár egyedi, akár csoportos és/vagy egyszeri, vagy ismétlődő – átutalásokra közös szabály- és eljárásrendszert határoz meg. Közös a szolgáltatási szint és időkeret, amelyet a modellben részt vevő pénzügyi intézményeknek az átutalások lebonyolításánál minimálisan be kell tartaniuk. A modell „résztvevői” olyan bankok, pénzforgalmi szolgáltatók, amelyek maguk és a Tanács közötti multilaterális szerződés aláírásával magukra nézve kötelezően vállalták a modell szabályainak betartását. A résztvevők maguk választhatják meg, hogy maguk végzik a modell eljárásait vagy azt részben vagy egészen harmadik szereplő bevonásával bonyolítják le.

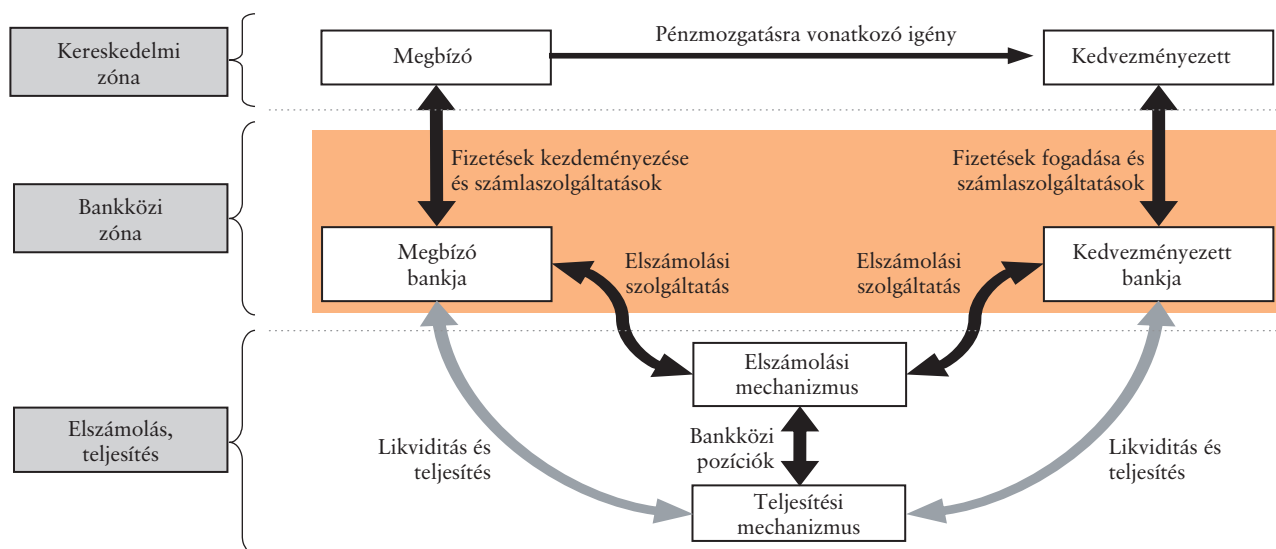
Az átutalás során a fizetést a kötelezett kezdeményezi. Megbízásából bankja továbbítja a fizetési utasítást a kedvezményezett bankjához a közvetítésben részt vevő más pénzforgalmi intézmények és infrastruktúra révén (2. ábra).

Az SCT legfőbb jellemzői:

- Bármely, a SEPA területén lévő ügyfél igénybe veheti, és elérhet általa minden ugyanezen a területen lévő kedvezményezettet, annak bankszámláját.
- A kedvezményezett számláján a teljes összeget kell jóváírni, tehát sem az átutalást indító ügyfél bankja, sem a kedvezményezett bankja nem vonja le tranzakciós díját az átutalás összegéből. A díjakat a bankok csak saját ügyfeleiktől vonhatják le – az indító bank a kötelezettől, a fogadó bank a kedvezményezettől – a tranzakciótól független elszámolás keretében. E díjak a bank és ügyfele megállapodásán alapulnak.
- A modell szintjén *nincs korlát az átutalandó euroösszegre* nézve. Az átutalható összegnek csupán technikai korlátja van, ami 999 999 999,99 euro.
- Az átutalás végrehajtására (a küldő ügyfél megbízásától a címzett számláján történő jóváírásig) *maximum három banki munkanap* áll rendelkezésre.
- A modell és a fizetések feldolgozása egymástól elválik, azaz a SEPA-ban bármely pénzügyi szolgáltató, aki csatlakozott az SCT-modellhez, átutalásait elszámoltathatja bármely infrastruktúrán keresztül, amely képes a SEPA-átutalás kezelésére, amelyhez az adott ügyletben partner bankja hozzákapcsolódott.
- Az IBAN (nemzetközi bankszámlaszám) és a BIC (bankkód) használata kötelező. Mivel a nemzetileg használt számla- és bankazonosítók rendkívül változatosak, ezért a modellben ezeket egységes kódokra cserélték.
- Átfogó szabályok vonatkoznak az átutalások banki visszautasítására és visszafizetésére. (Erre akkor lehet szükség pl.,

2. ábra

A SEPA-átutalás szereplői és folyamata a háromszintű modellben

ha a címzett számlaszámát tévesen adják meg, vagy az infrastruktúra visszaautásítja a megbízást.)

- Üzenetszabványként a UNIFI (ISO 20022) XML-szabványt választották a modell készítői, tekintettel annak előnyös tulajdonságára, már eddig is széleskörű alkalmazására.
- Az XML-szabvány alkalmas a tranzakciót kísérő 140 karakternyi egyéb, az alapügylet azonosítására szolgáló információ továbbítására is (ez a hazai szóhasználatban gyakorlatilag a közlemény rovatnak felel meg).
- A modell lehetővé teszi, hogy az átutalási szolgáltatást nyújtó bankok közvetlenül vagy közvetítő révén – amely utóbbi maga közvetlen tagja a modellnek – csatlakozzanak.

A SEPA-MODELLEK ÉS MAGYARORSZÁG

A magyar vonatkozások és a Magyarországgal szembeni elvárások

Magyarország még nem tagja az eurorendszernek, viszont az EU 27 tagállamának egyike. Az EU-tagság Magyarország esetében azt jelenti, hogy kötelezettséget vállalt az euro bevezetésére, amint ez gazdaságpolitikai szempontból lehetővé válik. Mint láthattuk, a SEPA-modellek bevezetése és használata még az eurozónában sem jogszabályi kötelezettsége az érintetteknek. Motivációjuk sokkal inkább hatósági elvárásokon, valamint a saját iparági önszerveződésükön és a SEPA által kínált hosszú távú előnyökön alapul. Bár az elvárás az eurót még nem használó SEPA-beli országokkal (pontosabban azok pénzforgalmi szereplőivel) szemben is létezik, ez természetesen sokkal kevésbé konkrét, mint az eurozónabeli társaikkal szemben megfogalmazottak. Így tehát kimondható, hogy *a gyors migrációra, azaz a SEPA-modellek átvételére és használatára vonatkozó jogi vagy egyéb kemény hatósági követelmények a magyar érintettekkel szemben még euro pénzforgalmuk tekintetében sincsenek*. Mindazonáltal a magyar érintettek a végállapotot tekintve ugyanolyan helyzetben vannak, mint az eurozóna főszereplői és más érintettjei, hiszen az euro majdani bevezetésével, nagy valószínűséggel, Magyarországnak már egy olyan állapotában kell az eurozóna pénzforgalmába integrálódnia, amely a Tanács jelenlegi tervei szerint 100%-ban a SEPA fizetési modelleken alapul. Következésképpen a magyar érintettek elemi érdeke a SEPA-kompatibilitásuk megteremté-

se és fenntartása, valamint a SEPA-ról való gondolkodás folyamatos nyomon követése, sőt az erről folyó vitában való részvétel.⁸

Magyarország belföldi pénzforgalmának elszámolása és teljesítése a forinton alapszik, bár jogszabály nem tiltja, hogy belföldi ügyletek kiegyenlítése más pénznemben is történhessen, így pl. euróban, ha a felek ebben kölcsönösen megegyeznek. A hazai (rezidens) ügyfelek nemzetközi – azaz határon átnyúló – pénzforgalmának jelentős része euróban bonyolódik le. Így a hazai bankoknak nemzetközi kapcsolataikban is arra kellett felkészülniük, hogy 2008. január 28-tól, az SCT-modell gyakorlati alkalmazásának kezdetétől, az euroövezet tagállamainak több mint 4000 pénzforgalmi szolgáltatója már megkezdte az új SEPA fizetési modellek közül a SEPA átutalási modell gyakorlati használatát. Tehát ettől az időponttól, legkevesebb a határon átnyúló, Magyarországra irányuló fizetések esetén már fogadókésznek kellett (volt érdekes) lennie azoknak a hazai hitelintézeteknek, amelyeknek ügyfélköre ilyen átutalásoknak potenciálisan kedvezményezettje.

A továbbiakban azokat a tapasztalatokat összegezzük, amelyeket a jegybank szakértői a hazai SEPA-bankok pénzforgalmi vezetőivel és szakembereivel folytatott interjúk során gyűjtöttek össze a bankok csatlakozására, a használt infrastruktúrára, az SCT-re épülő termékeikre és szolgáltatásaikra, a velük kapcsolatos ügyféltájékoztatásra és forgalmi tapasztalataikra vonatkozóan. Továbbá közreadjuk a SEPA-val kapcsolatos jövőbeli elképzeléseiket összefoglaló válaszaikat is, amelyek új modellek és a SEPA-modellek forintpénzforgalomban történő esetleges alkalmazását tükrözik.

Csatlakozás a SEPA átutalási modellhez

A SEPA átutalási modellhez ez ideig 12 hazai hitelintézet csatlakozott. A bankok mindegyike a csatlakozási dokumentumok⁹ önkéntes benyújtásával azt vállalta, hogy a SEPA-átutalások terén fogadóbankként már a modell gyakorlati indításának napjától, 2008. január 28-tól vagy azt követően, csatlakozása napjától rendelkezésre áll ügyfelei részére. Küldő bankként pedig a Tanács – a Bizottság, valamint az EKB által is támogatott – elvárásainak megfelelően legkésőbb 2008. év végéig megteremti annak lehetőségét, hogy ügyfelei SEPA-átutalásokat indíthassanak is.¹⁰

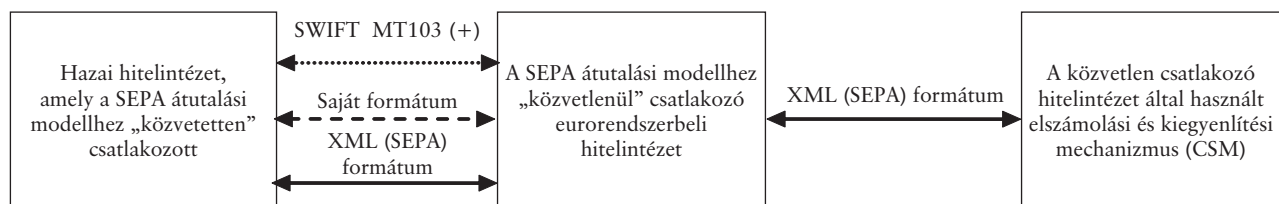
⁸ A tágabb értelemben vett SEPA-kezdeményezés első pillére, az irányelv, minden tagállamra és devizára – tehát nem csak az eurozóna tagállamaira és az euróra nézve – általános, egységes jogi kereteket teremt. Legkésőbb 2009 novemberétől szabályait alkalmazni kell a meglévő nemzeti pénzforgalomban elfogadott pénzforgalmi termékekre és szolgáltatásokra is, azaz nem csak a SEPA-modellek révén lebonylódó pénzforgalomra. A SEPA-kezdeményezés ezen eleme, tehát kötelező a magyar szereplőkre nézve is az euro bevezetésének dátumától függetlenül.

⁹ A csatlakozási folyamatot az ún. NASO (National Adherence Support Organisation) segíti Magyarországon is. Ez a Magyar SEPA Egyesület keretében működő szervezeti egység támogatja a csatlakozni kívánó bankot abban, hogy az ún. csatlakozási csomagot időben és megfelelő módon nyújtsa be a Tanácshoz.

¹⁰ Az SCT-modell indításakor a csatlakozó, európai viszonyok közepette kisforgalmú bankoknak elegendő volt azt deklarálniuk, hogy küldő oldali kapacitásukat 2008 végéig alakítják ki. Ezzel a részleges „felmentéssel” az volt cél, hogy minél előbb minél nagyobb számú pénzforgalmi szolgáltató csatlakozzék a modellhez, ezzel is elősegítendő a migrációs folyamat visszafordíthatatlanságához szükséges kritikus tranzakciószám elérését.

3. ábra

A közvetett SCT-csatlakozó bankok kommunikációja a közvetlen csatlakozó bankkal

Mind a tizenkét hazai bankról egyöntetűen elmondható, hogy a modellhez nem közvetlenül, hanem közvetve csatlakoztak; vagy anyaintézetük, vagy valamely levelezőbanki kapcsolatán keresztül.

A csatlakozásnak ez a módja a gyakorlatban azt jelenti, hogy a hazai bankoktól a SEPA átutalási modellben közvetlenül részt vevő *levelező bankokhoz* a közöttük lévő megegyezés szerinti adatformában jutnak el a fizetési üzenetek, míg a levelező bankoktól a címzett levelezőbankjág már csak XML-formátumban. Az SEPA átutalási modell adatszabványokra vonatkozó szabályai szerint az ügyfelet érintő, a modellben meghatározott szabályoknak (pl. 3 banki munkanap alatti teljesítés), minden csatlakozónak meg kell felelni.

A hazai bankok jellemzően – az egyébként is e célra használt – SWIFT (MT103 vagy MT103+) üzenetekkel vagy az anyaintézmény belső saját kommunikációs rendszerén küldik, illetve fogadják a SEPA-tranzakciókhoz kapcsolódó fizetési üzeneteket. Ezeket a levelezőbank (amely legtöbbször az anyabank) alakítja át, vagy fordítja vissza az előírt XML-szabvány szerinti adatformátumra, majd a címzettől függően a megfelelő elszámolási és teljesítési infrastruktúrába továbbítja, vagy bejövő tétel esetén onnan fogadja.¹¹ Vannak azonban már olyan itthoni bankok is, amelyek a saját rendszerükben végzik el az SCT-modell szerinti adatformába való átalakítást, az XML-formátumba öntést, és így továbbítják levelezőbankjuk felé a fizetési üzeneteket (3. ábra).

Az átutalások elszámolása és teljesítése a modellhez közvetlenül csatlakozott bankok révén az általuk választott infrastruktúrát működtető szolgáltató(k)-nál történik; ez jellemzően lehet páneurópai elszámolóházban vagy SEPA-kompatibilis helyi, esetleg regionális elszámolóházban. De arra is van példa, hogy a nagy, európai multinacionális bankok központi egységei elszámolási és teljesítési mechanizmust működtetnek csoporton belül. A közvetlenül csatlakozott bankok és az általuk használt elszámolási és teljesítési infrastruktúrák között csak XML-formátumú üzenetáramlás folyhat SCT-átutaláskor.

A magyar bankok által küldött és fogadott SEPA-átutalások lebonyolítási struktúrája a kötelező adatszabványoktól és adattartalommal rejlő részletektől eltekintve lényegesen nem különbözik az eddigi „sima” euroátutalások lebonyolításától. Több hazai bank jelezte, hogy sima euroátutalásoknál jellemzően már korábban is megfelelt a SEPA átutalási modellben előírt ügyfélszintű (pl. 3 banki munkanap alatti teljesítés) követelményeknek. Éppen ezért az ügyfelek érdemi változást jellemzően nem érzékelnek a SEPA átutalási modell szerinti lebonyolítás esetében sem.

SEPA-termékek és -szolgáltatások

A 12 csatlakozó hazai bank közül már több mint a fele áll mindkét oldalon – fogadó- és indítóbankként is – ügyfelei rendelkezésére. 2008. év végére minden, jelenleg még csak „fogadó” banknak meg kell felelnie a küldő bankokra vonatkozó követelménynek is.

Az érintett bankok, illetve anyabankjaik saját megfontolásaik alapján más és más SEPA-stratégiát választottak, így a hazai leánybankok annak megfelelően dolgozták ki, vették fel vagy sem termékeik, illetve szolgáltatásaik meghirdetett kínálatába a SEPA-átutalást. Ez utóbbival kapcsolatban még egyszer fontos hangsúlyozni, hogy a SEPA átutalási modell szabálykönyve nem tartalmaz olyan elvárást, miszerint a SEPA-modellre épülő termékeket külön termékként kell meghirdetni az ügyfelek felé.

Ezért fordul elő, hogy egyes bankok üzleti feltételei vagy kondíciós listája egyértelműen nevesítve tartalmazzák a SEPA-átutalást a devizaforgalmi és kapcsolódó számlavezetési szolgáltatásaik között, míg másokéi nem tesznek megkülönböztetést, és a SEPA-átutalást külön termékként meg sem nevezik. Vannak olyan bankok is, amelyek ugyan a SEPA-modellre építettek fel egy fizetési terméket és azt külön is hirdetik, de az ügyfelek felé nem a „SEPA-átutalás” elnevezést használják, hanem az általuk jónak látott (márka)névvel illetik azt.

¹¹ Ami lehet egy páneurópai vagy nemzeti elszámolóház, bankcsoporton belüli elszámolás, vagy akár további levelezőbanki kapcsolat is. A legjellemzőbb az EBA STEP2 páneurópai elszámolóház használata.

Azon csatlakozó bankok, amelyek külön termékként nem hirdették meg a SEPA-átutalást, lényegében szabadon dönthetnek arról, hogy a lebonyolítás tekintetében ezt a modellt választják-e vagy sem. Jellemzően e döntést az alapján hozzák meg, hogy rendelkezésre áll-e minden feltétel (pl. a címzett is SEPA átutalási modellhez csatlakozott banknál vezeti számláját, a küldő ügyfél megadta-e a BIC-et is az IBAN mellett stb.) a SEPA átutalási modell szerinti lebonyolításhoz.

Az ügyfelek tájékoztatása

Az új, SEPA-termékek bevezetéséről több hazai bank készített nyilvános banki tájékoztatókat, melyek általában kellően részletes információkkal látják el az ügyfeleket. Az ügyfelek tájékoztatása az egyes tranzakciók tekintetében jellemzően a banki értesítőkből, kivonatokban történik, úgy, hogy a bankok külön feltüntetik a SEPA-tételeket.

Díjak

A SEPA-átutalásokkal kapcsolatos díjak bankról bankra eltérőek, függetlenül attól, hogy az üzleti feltételeikben vagy a kondíciós listáikban meghirdetették-e vagy sem. Elmondható velük kapcsolatban, hogy általában megegyeznek vagy kedvezőbbek, mint az adott bank által alkalmazott általános devizaforgalmi vagy nem SEPA euro tranzakciós díjak. Ez a megállapítás vonatkozik mind a jóváírásakor, mind terheléskor alkalmazott díjtételekre.

Az ügyfelek tájékozottsága

A megkérdezett bankok gyakorlatilag kivétel nélkül úgy látták, hogy az ügyfelek egyelőre tájékozatlanok a SEPA-modellekkel kapcsolatban (jelenleg még csak az átutalás tekintetében). A legtöbben nem hallottak róla, illetve nem érzékelnek jelentős különbséget a modell szerinti fizetések és az egyéb fizetések között.¹²

Érdemesnek találták a bankok kiemelni a SEPA-átutalások adattartalmával összefüggésben azt a tapasztalatukat, hogy küldő bankként sem érintik ügyfeleiket rendkívüli újdonságként a SEPA-átutalásokhoz nélkülözhetetlen IBAN- és BIC-kódok kötelező használata, mivel a nemzetközi forgalomban azokat már 2002 óta megkövetelik tőlük, így nem ismeretlen számukra a két kód szerepe, illetve nélkülözhetetlensége.

Hazai SEPA átutalási forgalom 2008 első félévében

A hazai és nemzetközi SEPA-tranzakciók volumenére vonatkozóan még viszonylag kevés adat áll rendelkezésre. Az MNB

számára a megkérdezett csatlakozó bankok becslései, valamint az EKB által az eurozónabeli tagállamoktól gyűjtött, továbbá az EBA STEP2 rendszerére vonatkozó adatok állnak rendelkezésre.

Az EKB adatai szerint az eurozónabeli bankok teljes euroátutalási forgalmának a tranzakciószám szerint április, május és június hónapokban 0,4%, 0,6% és 0,9%-át tették ki az SCT-modellnek megfelelő átutalások. A 12 hazai banktól kapott becslést adatok alapján ez a szám a hazai bankok esetében lényegesen nagyobb, kb. 10-20% közé tehető. Az MNB számára rendelkezésre áll az EKB aránybecslése is a magyar forgalom vonatkozásában, amely a nemzetközi átutalások esetén leginkább használt EBA STEP2 fizetési rendszeren keresztül lebonyolított tranzakciószámot mutatja. Ez alapján a Magyarországról indított vagy oda érkező, STEP2-ben elszámolt SEPA-átutalások aránya az összes STEP2-rendszerben lebonyolított, hazánkból küldött eurotranzakcióban április, május és június hónapban rendre 32%, 47% és 44% volt. Ezen aránybecslés azonban vélhetően jelentősen felfelé torzít, hiszen még a nevezőként használt összes STEP2-es sima euroátutalást sem tartalmazza teljes mértékben, továbbá nem tartalmazza az egyéb infrastruktúrákon keresztül lebonyolított, sima euro- és SEPA átutalási modell szerinti fizetéseket. Ezért a jelenlegi legjobb becslés a magyar bankok által adott 10 és 20% közé tehető arány.

Függetlenül attól, hogy egy Magyarországról indított euroátutalás címzettje magyar vagy külföldi bankban vezet-e számláját (jogi szempontból az előbbi belföldinek, az utóbbi határon átmenőnek minősül), a lebonyolításra használt eljárások megegyeznek, hiszen nincs hazai euro elszámolás és teljesítés a magyar bankok között. Következésképpen a magyar bankok minden euroátutalást külföldi levelezőbankjaikon keresztül bonyolítanak le, vagyis tartalmát tekintve minden hazai euroátutalás gyakorlatilag határon átmenőnek tekintendő. Mivel a SEPA átutalási modell éppen a határon átmenő fizetéseknél hozhat jelentős előnyöket a bankoknak, ezért ebben a szegmensben terjed a leggyorsabban a használata.

KÖVETKEZTETÉSEK

Az euro bevezetése a kis összegű fizetések területén még nem hozott lényeges változást. Megmaradtak a nemzetileg elkülönült pénzforgalmi szolgáltatások és infrastruktúrák.

A SEPA az Európai Bizottság és az EKB részéről alapvetően közös jogi keretek, valamint a Tanács oldaláról közös szabványok megalkotását célzó kezdeményezés, amely az EU kis összegű europénzforgalmának hatékonyságjavítását célozza. A Bizottság által kidolgozott irányelv az EU-n belül vala-

¹² Ez a tapasztalat általános az eurozóna egészében is. A SEPA-tudatosság, lévén, hogy a modellek leginkább a bankközi térre vonatkozóan határoznak meg szabályokat, meglehetősen alacsony. A Tanács, az EU Bizottság és az eurorendszer külön kommunikációs stratégiával igyekszik az ügyfelek tájékozottságát növelni e tekintetben.

mennyi pénzforgalmi szolgáltatásra és termékre azonos és kötelező jogi keretet, szabályt vezet be 2009-től, függetlenül attól, hogy az euróban vagy más pénznemben történő fizetésre vonatkozik.

Az európai bankok önszerveződésével a Tanács égisze alatt megszületettek az irányelvnek megfelelő SEPA-modellek és keretszabályok; SEPA-átutalás, -beszedés, illetve a kártyás fizetések keretszabályai. Ezek egységes eljárások, szabványok, bankszámla-azonosító és bankazonosító használatán alapul, tehát a SEPA-projekt több elemből áll. Gyakorlati jelentősége eddig a SEPA átutalási modellnek van, amelynek alkalmazása már elindult az egész EU-ban, beleértve Magyarországot is.

A SEPA-modell a közhiedelemmel ellentétben nem fizetési rendszer, hanem az adott eurofizetési módra vonatkozó lebonyolítási és jogi szabályok összessége, amelynek alkalmazása potenciálisan hosszabb távon lényeges költségmegtakarítást jelenthet a bankok számára, így végső soron az ügyfelek részére is.

Egy, az Európai Bizottság felkérésére készített tanulmány¹³ szerint a jelenleg használatos átutalási és beszedési módokról a SEPA-modellekre történő gyors és széles körű áttérés páneurópai szinten a költségek figyelembevételével a 2006–2012 időszakban társadalmi szinten 123 Mrd euro megtakarítást eredményezhet a jelenleg használt fizetési módokkal szemben. Ez az összeg tovább lenne növelhető, ha a számításokba bevonnák az elektronikus számlázás kínálta előnyöket, ekkor ugyanis ez a nyereség további 238 milliárd euróval növekedhet.

Itt kell megjegyezni, hogy sem az irányelv, sem a SEPA átutalási modell nem tartalmaz konkrét előírást a tranzakciós díjakra, azok szintjére vagy értékére vonatkozóan, de szabályozott a díjak viselésének módja, a jogosult és a kedvezményezett közötti megosztása.

Magyarországon 12 bank már használja a SEPA átutalási modellt. Az MNB rendelkezésére álló adatok alapján megállapítható, hogy a hazai bankok a SEPA átutalási modell használatbavételét eddig gyorsabb ütemben hajtották végre, mint az euroövezeti bankok. Köszönhető ez annak, hogy mind a bel-

földi, mind a határon átmenő euroátutalások lebonyolítására használt eljárások megegyeznek, mivel nincs hazai euroelszámolás és -teljesítés a magyar bankok között. Függetlenül attól, hogy egy Magyarországról indított euroátutalás címzettje magyar vagy külföldi bankban vezetett számláját, jogi szempontból az előbbi belföldi, az utóbbi határon átmenőnek minősül. A magyar bankok tehát minden euroátutalást külföldi levelezőbankjaikon keresztül bonyolítanak le. Így tartalmát tekintve minden hazai euroátutalás gyakorlatilag határon átmenő. Mivel a SEPA átutalási modell éppen a határon átmenő fizetéseknél hozhat jelentős előnyöket a bankoknak, ezért ebben a szegmensben terjed a leggyorsabban használata.

FÜGGELÉK

A cikkben használt, illetve a témakörökhöz kapcsolódó rövidítések magyarázatát alább részletezzük.

SEPA: Single Euro Payment Area – Egységes Euro Pénzforgalmi Térség

SCT scheme: SEPA Credit Transfer Scheme – SEPA átutalási modell

SCT: SEPA-átutalás

EPC: European Payments Council – Európai Pénzforgalmi Tanács

PSD: Payment Services Directive – az Európai Parlament és a Tanács 2007/64/EK *irányelve* a pénzforgalmi szolgáltatásokról

PE-ACH: páneurópai automatizált elszámolóház

ACH: automatizált elszámolóház

ÜF: üzleti feltételek

KL: kondíciós lista

CSM: Clearing and Settlement Mechanism – Elszámolási és teljesítési mechanizmus

¹³ Capgemini analysis (2007): *SEPA: potential benefits at stake (Researching the impact of SEPA on the payments market and its stakeholders)*.